

UDK: 339.5.012.42
Bibliid 0543-3657, 67 (2016)
God. LXVII, br. 1162-1163, str. 134-152
Pregledni članak
Primljen: 7.7.2016.

*Dragica LUKOVIĆ-JABLANOVIĆ*¹

Slobodne zone: instrument ekonomskog državnštva

SAŽETAK

Razumevanje primene instrumenata geoeonomije, istovremeno znači i razumevanje opsega političkih opcija, razmatranje mogućih alternativa i posledica koje iz njih proizilaze. Koncept slobodne trgovinske zone (STZ), kao kategorije specijalnih ekonomskih zona (SEZ), nametnuo se kao efikasniji instrument u odnosu na niz klasičnih instrumenata državne razvojne politike pri promociji izvoza, privlačenju stranih direktnih investicija, otklanjanju regionalnih disbalansa, u socijalnoj i demografskoj politici, i mnogim drugim osetljivim državnim pitanjima. Ekonomska međuzavisnost preko slobodnih zona otvara i nekonvencionalna i neočekivana politička rešenja mnogih problema.

Kroz istorijsku genezu koncepta slobodnih zona s jedne strane, i komparativnu analizu načina i stepena njihovog korišćenja od strane Kine i Amerike, danas vodećih globalnih sila, s druge strane, ukazuje se na značajan potencijal koji različite kategorije slobodnih zona nude implementiranjem u državnu geoeonomsku, a time i geopolitičku strategiju. Stepenn kvaliteta ekonomskog državnštva vodećih svetskih sila i njihovo umeće balansiranja između interesa i morala, u velikoj meri određuje, ne samo globalnu poziciju njihovih država, već i sudbinu sveta.

Ključne reči: slobodne trgovinske zone (STZ), specijalne ekonomske zone (SEZ), međunarodni odnosi, ekonomsko državnštvo, geoeonomija, geopolitika, Kina, Amerika.

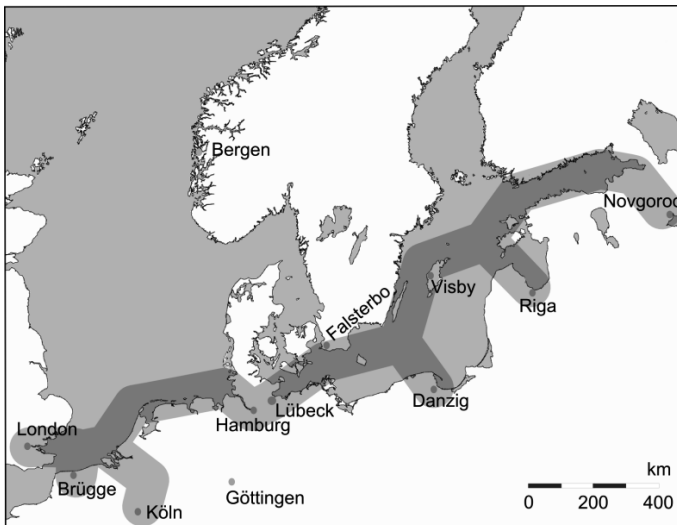
Istorijsko-pojmovni okvir slobodnih zona

Istorijska geneza koncepta slobodnih trgovinskih zona datira od drevnih feničanskih gradova Tira (*Tyre*) i Kartagine (*Carthage*) i, u odnosu na kasnije

¹ Dragica Luković-Jablanović, PhD kandidat Univerziteta Džon Nezbit, Beograd, studijski program međunarodne ekonomije; e-mail: dragicalukovic@yahoo.com.

periode, prilično nevinih motiva da se stranim trgovcima koji dolaze u feničanske gradove obezbedi siguran prolaz. Grčkim i rimskim gradovima su status slobodnih dodeljivali vladari, a ta vrsta autonomije je smatrana velikom privilegijom za grad. Zahvaljujući upravo trgovinskim privilegijama i zaštiti zajedničkih trgovačkih interesa, ostvarenim u XII veku kroz uska cehovska udruženja severnih nemačkih gradova i nemačkih trgovačkih komuna u inostranstvu, nazvanim Hensetik Liga (*Hanseatic League*)² – ostvorena je njena dominacija komercijalnim aktivnostima severne Evrope sve do XV veka. Trgovci i trgovački gradovi bili su organizovani u dve velike geografske oblasti tadašnje Evrope, a ceo proces je iniciran i kontrolisan od strane nezavisnih gradova, među kojima je Lajpcig (*Lübeck*) zauzimao centralnu poziciju i u kome su se susretali trgovački interesi Baltika i severozapadne Evrope.

Mapa br. 1: Glavna trgovinska ruta Hensiatik lige (*Hanseatic League*)

Izvor: Internet, 10/05/2016, http://www.newworldencyclopedia.org/entry/File:Haupthandelsroute_Hanse.png

Kontore je bio važan elemenat Hansiatic organizacije. Činili su ga njeni pomorski trgovci na koje se nisu odnosili trgovinski zakoni zemlje u kojima su trgovali (zemlje domaćina). Istovremeno, oni su bili vlasnici velikog broja industrijskih nekretnina u inostranstvu. Čak i neobavezna forma udruživanja imala je moć da štiti njihove ekonomske interese, a osvojene ekonomske privilegije najčeće su korišćene za zadobijanje većeg političkog uticaja, čime su naterali gradove da donose određene ekonomske odluke koje su bile njima u interesu.

² Srednjevekovna nemačka reč za savez trgovaca, udruženje, klan, gildu.

Slobodne luke (u XVI veku - Livorno, Đenova, Vencija, Napulj), slobodni gradovi (Hamburg, Trst, Bremen, Kil u XIX veku) i slobodne lučke zone su preteča današnjih slobodnih zona. Slobodna luka (nem. *Freihaven*) u Hamburgu osnovana je 1888. godine. Zahvaljujući svojoj potpunoj carinskoj eksteritorijalnosti, Hamburg je postao važan centar međunarodne trgovine. Privilegije nekada postaju stvar „navike“, te je Hamburg ostao privilegovan i u novije vreme, kada je nemačka Vlada izdejstvovala da se on kao *Slobodna luka Hamburg* oslobodi obaveza izdavanja odobrenja za poslovanje korisnicima po propisima Evropske unije. Umesto toga dovoljno je samo da informiše Evropsku komisiju o svom poslovanju.

Savremeni koncept slobodne zone iniciran je u Irskoj, na osnovu Zakona irskog Parlamenta 1959. o formiranju Fonda za izgradnju slobodne industrijske zone Šenon (*Shannon Free Zone*), što je praktično uvelo tzv. *irski model* slobodnih zona u međunarodnu trgovinu. Spektar modernih slobodnih zona u svetu je pokriven terminom *specijalne ekonomske zone (SEZ)*, a najpoznatije od njih su: *slobodne trgovinske zone, slobodne izvozne proizvodne zone, razvojne zone, slobodne luke, industrijsko-tehnološki parkovi, enterprise zone*. Jedan od servisa Svetske banke - FIAS je definisao SEZ kao: *geografski ograničene oblasti, pod jednim administrativnim telom, koje pružaju određene pogodnosti (posebna carinska oblast - dutyfree benefits i pojednostavljene carinske procedure) za poslove koji su fizički locirani u okviru zone.*³

Mapa br. 2: Procentualna zastupljenost slobodnih zona po regionima sveta 2015. godine

Izvor: World Free Zones Organization, Juan Pablo Riviera, *Free Zones of the Americas*, <http://www.worldfzo.org/ConferencePresentation/17.%20Juan%20Pablo%20Riviera%20Presentation.pdf>, 17/03/2016

³ "Special Economic Zones Performance, Lesons learned, and implications for Zone development", FIAS, April 2008, p. 2.

Slobodne trgovinske zone u drugoj polovini 1960-ih dobijaju značajniju ulogu u međunarodnoj trgovini, kada ih prihvataju i zemlje u razvoju. Afričke zemlje su 70-ih prihvatile slobodne zone kao način privlačenja stranih direktnih investicija, prenošenja znanja i tehnologija i način da smanje nezaposlenost. Međutim, vidljivi rezultati u radu afričkih zona su delom došli tek saradnjom sa Kinom na ovom polju. Obećavajući projekti mogu da se nađu u Etiopiji, Zambiji i Nigeriji, gde su neke slobodne zone izazvale lavinu interesa inostranih investitora u ovim zemljama.

Zakonodavstvo Evropske unije (EU) prihvata postojanje dva tipa slobodnih zona (*control type I free zones* i *control type II free zones*)⁴. *Control type I*: karakteriše neki vid ograde, postoji carinska služba na ulazu, a roba ulazi u ovaj tip slobodne zone uz dokumeta koja prate robu; *Control type II*: karakteriše odsustvo ograde, odsustvo carinske službe na ulazu i izlazu, a roba se ostavlja uz carinsku deklaraciju, praktično, to se svodi na klasično carinsko skladište. Zakonski su na ovaj način ustanovljene procedure koje uniformno regulišu korišćenje slobodnih zona kao suštinskog instrumenta u promociji trgovine u EU.

SAD osnivaju Inostrane trgovinske zone (*Foreign Trade Zones - FTZ*) od 1934. kao specijalno dezinirane zone na samim mestima dopreme robe (*port of entry*), na područjima slobodnih luka, ili blizu njih, gde bilo koja vrsta robe može da bude držana bez carinjenja ili oporezivanja od strane američke carine. Tako je omogućen liberalni transport i oplemenjivanje strane robe, u cilju povećavanja i unapređivanja spoljne trgovine i otvaranja novih radnih mesta. Pravi zamah FTZ u Americi počeo je tek nakon 1999. godine, donošenjem amandmana na Zakon iz 1934. godine (*Foreign Trade Zone Act*), kojim je dozvoljeno nekim kompanijama da organizuju podzone posvećene proizvodnji. Američki model zona ima dve značajne prednosti: 1) otvorenost (bilo koja javna ili neprofitna kompanija, može da konkuriše da otvori FTZ, pod uslovom da su carinski organi udaljeni najviše 90 minuta vožnje od zone); 2) fleksibilnost (i zone generalne namene i podzone imaju pravo na privremeno obustavljanje posla pre njegovog kompletnog napuštanja, ali i pravo na reaktiviranje posla u okviru određenog roka).⁵ Od 1980. do 1990. u SAD-u je otvoreno 156 bazičnih slobodnih zona i 145 njihovih delova (podzona), što je rezultiralo porastom izvoza preko slobodnih zona kao matičnih čvorišta sa 1,55 milijarde USD iz 1980. na više od 125 milijardi USD u 1990.⁶ Danas se procenjuje da u SAD-u postoji 277 zona i više od 250 aktivnih subzona specijalnih namena.

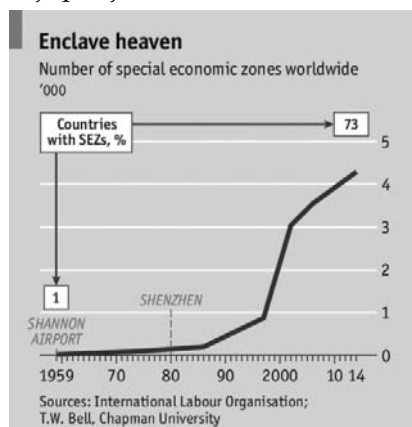
⁴ http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/imports/free_zones/index_en.htm Internet, 17/05/2015

⁵ Xia Lu, "The Development Process, Functional Evaluation and Implications of World Free Trade Zones", *World Review of Political Economy* Vol. 5 No. 3 Fall 2014, p. 362.

⁶ Ivan Miloš i Dušan Rudić, "Slobodne zone - značajne točke prometnog i gospodarskog sustava Republike Hrvatske", *Naše more*, 52(3-4), 2005, p. 126.

“Tax-free” koncept slobodnih zona je početkom 70-ih godina XX veka počeo vidljivo da se razvija u svetu, što se nastavilo i 80-ih godina. Posebno kada je 1979. Deng Sjaoping (*Deng Xiaoping*), inicirao reforme kineske ekonomije kroz njeno otvaranje prema svetu i privlačenje stranih investicija u Kinu. Do kineskog ekonomskog buma dolazi prihvatanjem postojećeg modela specijalnih ekonomskih zona (*Special Economic Zones - SEZs*), koji je tada već uveliko korišćen u Hong Kongu, Tajvanu, Singapuru, Južnoj Koreji. Mada je Kina sledila već postojeću ideju slobodnih zona ovih zemalja, ipak je najviše doprinela njenom globalnom širenju. Šenžen (Shenzhen), kao najveća izvozna baza Guandong provincije (*Guangdong Province*), je ujedno i najveća od četiri prvo-formirane SEZs u Kini. Od 1979. do 2007. obim trgovine ove zone je porastao skoro sedamnaest puta - od 17 milijardi USD na 287.5 milijardi USD.

Grafikon br. 1: Broj specijalnih ekonomskih zona širom sveta 2014.

Izvor: *Special economic zones, Political priority, economic gamble*, The Economist, Internet, <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21647630-free-trade-zones-are-more-popular-everwith-politicians-if-not>, 12/06/2016

Šenžen je održavao svoj nivo rasta uprkos globalnoj finansijskoj krizi. Takođe, on je važna veza između kineske unutrašnjosti zemlje i Hong Konga, i transportni čvor za južnu obalu Kine.⁷ Kada je reč o Kini i njenom ekonomskom i političkom bumu, sve zasluge ne pripadaju isključivo Deng Sjaopingu. Ćiang Cemin (*Jiang Zemin*), koji dolazi na čelo države 1989.godine, vremenom se pokazuje kao veoma vešt, reklo bi se čak politički virtuoz. Sa njim je nagoveštena mnogo angažovanija uloga Kine u

⁷ “If Africa builds nests, will the birds come?” – Comparative Study on Special Economic Zones in Africa and China, UNDP& IPRCC, Working Paper series NO.06.2015, Internet, Website: www.cn.undp.org, 17/03/2016, p. 50.

međunarodnoj ekonomiji i politici. Dobrim delom i kroz korišćenje strateškog partnerstva i *mekog stila* u diplomatiji. U to vreme kineska ekonomska diplomatija koristi koncept slobodnih zona za jačanje svoje geopolitičke i geoekonomske moći.

Geoekonomija, geopolitika i teorija igara u međususedskim odnosima zemalja

Dejvid Boldvin (*David Baldwin*) izdvaja ekonomsko državištvo (*Economic Statecraft*) kao jednu od ključnih tehnika državištva.⁸ Prema Blekvilu i Harisovoj (*Robert D. Blackwill & Jennifer M. Harris*) *Geoekonomija* je korišćenje ekonomskih instrumenata u promovisanju i odbrani nacionalnih interesa, i proizvodnji korisnih geopolitičkih rezultata; kao i efekti drugih nacionalnih ekonomskih akcija na geopolitičke ciljeve zemlje.⁹ *Geopolitika* i *Geoekonomija* su metode analize i tumačenja odnosa snaga na međunarodnom nivou. *Geoekonomija* je istovremeno i svrha i sredstvo *Geopolitike* kao prakse. *Geoekonomija* označava skup mera koje države preduzimaju (nekada i velike kompanije koje imaju svetske strategije) radi uvećavanja konkurentne moći sopstvene privrede na svetskom tržištu. Obe se bave izučavanjem konflikata, ali dok iza geopolitičkih konflikata stoji cilj ovladavanja političkim prostorom (teritorija i stanovništvo), iza geoeconomije stoji cilj ovladavanja ekonomskim prostorom – uspostavljanje trgovinske i tehnološke premoći. Trgovinski sukobi ne moraju da imaju nulti ishod kao politički.¹⁰

Teoriju igara, moguće je uspešno primeniti na više pitanja u međunarodnoj ekonomiji i politici.¹¹ Praktično je kroz metaforu igre, dat formalni model strukture međusobno zavisnih odluka. „*Zatvorenikova dilema*“ je ime dato klasi problema u teoriji igre, matematičkoj disciplini, koja je proučavala prihvatljive strategije u situacijama kada je bilo više učesnika sa suprotstavljenim ciljevima i ograničenim podacima. Tipičan primer *zatvorenikove dileme* podrazumeva dva zatvorenika, koje odvojeno ispituju o zločinu za koji se sumnja da su ga zajedno počinili. Ako obojica nastave da ćute, ostaće na slobodi. Ako jedan ćuti, ali drugi pruži dokaze protiv prvog, prvi će biti strogo kažnjen a drugi biva nagrađen. Ako obojica pruže dokaze jedan protiv drugog, obojica će biti kažnjeni. U ovakvim situacijama kada problem nastaje zbog nepotpunih podataka, rešenja nema. Ako bi „dva zatvorenika“ mogla da izađu iz izolacije i razviju zajedničku strategiju,

⁸ David A. Baldwin, *Economic Statecraft*, Princeton University Press, USA, 1985, str. 12-15.

⁹ Robert D. Blackwill & Jennifer M. Harris, *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA, 2016, p. 20.

¹⁰ Blagoje S. Babić, „Geoekonomija – stvarnost i nauka“, *Megarend revija*, Vol. 6(1)2009, str. 27-54.

¹¹ John von Neumann i Oscar Morgenstern: 1944. godine zajedno objavljuju *The Theory of Games and Economic Behavior*.

zajednički bi mogli da postignu najbolji rezultat. Zapravo, ovako su nešto jednom učinile strane hladnog rata.¹² Tipičan primer „zatoorenikove dileme“ su i države sa prostora bivše Jugoslavije, koje bi mogle da koriste prednosti strategije razvoja zajedničkih slobodnih zona i klastera, posebno duž međusobnih granica.

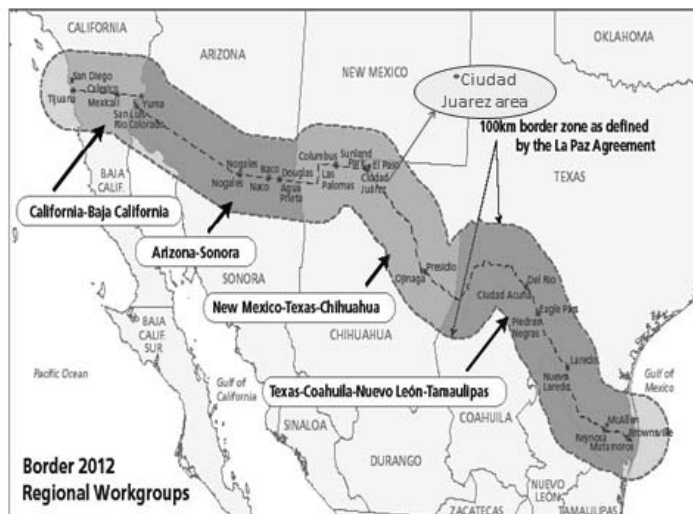
Slobodne zone su takav koncept koji može da funkcioniše i tamo gde su izražene ekonomske i političke razlike. Primer kako to u praksi može da izgleda je među-korejska ekonomska saradnja preko Kesong zone (*The Kaesong Industrial Complex – KIC*). Formirana kao *joint venture* i locirana severno u blizini demilitarizovane zone, ovo je najveća severno-korejska specijalna ekonomska zona (SEZs). Takođe, ona ima jedinstven status i pod drugačijim je pravnim i administrativnim nadležnostima u odnosu na ostale SEZs u Severnoj Koreji. Do 2013.godine privukla je 123 južnokorejske kompanije, koje su zaposlile preko 50.000 severnokorejskih radnika i oko 800 južnokorejskih. Tokom 2013.godine, kompleks je imao i period kada zbog političke tenzije između dve zemlje nije radio. Pretpostavka je da oportunitetni troškovi proizašli iz prekida među-korejskih ekonomskih relacija nisu jednaki i da je Južna Koreja, kao manje zavisani partner i manje ranjiv i da je ova, kao i svaka slična situacija, manje košta. Po otvaranju, iste godine, većina južnokorejskih investitora se vratila. U isto vreme, po prvi put dve države otvaraju pitanje međunarodnog investiranja u zonu. Kaesong zona je ključni barometar među-korejskih odnosa - odnosa geografski bliskih, ali politički dalekih država Severne i Južne Koreje.

Kineski diplomatski cilj dobrih odnosa sa susedima, pokazuje statistika da je od 19 pobedničkih zona odobrenih 2006. godine za podršku od kineskog Ministarstva trgovine u drugim zemljama, 32% bilo za zone iz zemalja koje se direktno graniče sa Kinom: Rusiju (3), Pakistan i Vijetnam (2).

Granice su veoma osetljiva oblast primene instrumenata geoekonomije. Meksičke makviladora zone, na primer, osnivane su da bi se zaustavila migracija meksičke radne snage u Ameriku.

¹² Robert Kuper, (2007), *Raspad nacija - Pored i kaos u XXI veku*, "Filip Višnjić" - klub "PLUS", Beograd, str. 166.

Mapa br. 3: Meksičko-američka granica sa najvećim *maquiladoras* centrima

Izvor: Albuquerque Journal, 2014, <http://www.abqjournal.com/383652/biz/mexicos-maquila-boom-extends-across-the-border.html>

Važnost "susednih teritorija" podvukao je ruski predsednik, Vladimir Putin, kada je u junu 2016. pred svoju posetu Kini, izjavio: *Ideja kineskog predsednika, Sji Đinpinga, o revitalizaciji velikog Puta svile, je pravovremena, interesantna i obećavajuća inicijativa, koja je u funkciji povećanja saradnje sa svim zemljama sveta, ali pre svega sa susedima, jer, bez obzira na to kuda će put prolaziti, on najpre prolazi kroz susedne teritorije.*¹³

Američko ekonomsko državištvo i slobodne zone

Američki predsednik, Barak Husein Obama, u inauguralnom govoru 20. januara 2009. nagovestio je novo političko razmišljanje - u kome nije bilo ni reči o religiji, ali je to bio „najspiritualniji“ govor koji je Amerika poslednjih decenija čula, a i svet iz Amerike. Posle toga su došli rat u Iraku i Avganistanu. Obamin mandat je, bar na samom početku, bio mandat nade za svet. Veliki je hendikep američke politike da se ta nada nije ostvarila. Negde usput, prenebregnuta je činjenica da je svet celina i da globalna politika traži globalno razmišljanje. Vreme koje dolazi nagovestilo je već svoje izazove i probleme. Posebno problem definisanja stava prema rekonstrukciji svetskog sistema moći. Ostaje da se vidi koliko i na koji način će post-Obamina Amerika biti spremna da neke svoje uloge ustupi drugima u svetu.

¹³ Politika, Internet, <http://www.politika.rs/scc/clanak/357765/Putin-uoci-posete-Kini-Moguca-i-zona-slobodne-trgovine>, 23/06/2016.

Potvrda trenutnog sentimenta američkih republikanskih glasača se može videti kroz podršku kandidatu u predizbornoj kampanji Donaldu Trampu (Donald Trump). „Kina i Meksiko nas ubijaju!“ (*China and Mexico are killing us!*) - iznosi Trump u svojim predizbornim govorima.¹⁴ Tramp predviđa ulazak Amerike u recesiju, kao direktnu posledicu sadašnjih trgovinskih odnosa sa Kinom i Meksikom. Tramp, njegovi glasači, kao i deo stručne američke ekonomsko-političke javnosti, smatraju da je ekonomsko državnštvo zatajilo. Razlikuju se u odgovorima gde. „*Negde, duž puta, Amerika počinje da govori sebi drugačiju priču o geoekonomici.*“ *Blekvil i Harisova*, u svojoj knjizi *Rat drugačijim oruđima: geoeconomija i državnštvo (War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft)*, apeluju da je krajnje vreme za Ameriku da vrati geoeconomiji ulogu koja joj pripada.¹⁵

Osnivači Amerike su bili svesni da nova država neće biti nezavisna, ukoliko ne postane ekonomski samodovoljna, te su najčešće instinktivno posezali za ekonomijom kao oruđem odbrane. Bendžamin Franklin (*Benjamin Franklin*) je predložio da Amerika Evropi ponudi svoju trgovinu u zamenu za njenu dobru volju. Tomas Pejn (*Thomas Paine*) se u XVIII veku zalagao da se Amerika izoluje od evropske borbe za moć okrećući se - geoeconomiji: „*naš plan je trgovina i ako je dobro obavljena, ona će nam obezbediti mir i prijateljstvo cele Evrope, jer je interes cele Evrope da ima Ameriku kao besplatnu luku. Američka trgovina će uvek biti njena zaštita.*“ Onivači američke nacije, koliko god se razlikovali po drugim pitanjima, su uglavnom delili bazični istovetni sentiment za ekonomska oruđa spoljne politike. Tomas Džeferson (*Thomas Jefferson*) je kupio Luizijanu od Francuske: za samo 4 centa po akri, duplirana je tadašnja teritorija Amerike. Svakako veliki geoekonomski uspeh, kome je ipak *bazični motiv bio geopolitički* - preduprediti eventualni rat sa Francuskom. Vilijam Sivard (*William Seward*), je 1867. godine kupio Aljasku od Rusije za 2 centa po akru. Kongres i štampa su mislili da je preplatio.¹⁶

Sjedinjene Američke Države su geoekonomske instrumente koristile i tokom *Prvog svetskog rata* (embargo). Predsednik Vudrov Vilson (*Woodrow Wilson*) posle prvog svetskog rata je bio jedan od prvih zagovornika korišćenja ekonomskih mera za ostvarivanje strateških ciljeva. Amerika je u tom periodu podržavala privatne prekomorske investicije, u cilju ekspanzije svojih interesa. I administracija predsednika Franklina Ruzvelta (*Franklin Roosevelt*) koristila je geoeconomiju. Između 1934-1945. Amerika je potpisala 29 recipročnih trgovinskih sporazuma sa različitim zemljama Latinske Amerike da prevenira nemački uticaj na zapadnu hemisferu. U Aziji, administracija je

¹⁴ The Washington Post, Internet, <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2016/03/25/donald-trumps-trade-war-could-kill-millions-of-u-s-jobs/>, 01/07/2016

¹⁵ Robert D. Balckwill & Jennifer M. Harris, *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA, 2016.

¹⁶ Robert D. Balckwill & Jennifer M. Harris, *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*, op.cit., pp. 153-156.

koristila Export-Import banku da uspori rast Japana. Na primer, banka je dala pozajmicu Kini 1938. godine, od 25 miliona dolara u cilju zaustavljanja regionalnog uspona Japana. *Američki program FTZ je kreiran državnim zakonom 1934. godine*, u vreme Velike depresije i mandata predsednika Ruzvelta. Izglasan je da stimuliše američku trgovinu u vreme restriktivnog uticaja Smut-Holi tarifnog zakona (*The Smoot-Hawley Tariff Act*) iz 1930. godine, koji je povećao američke takse na uvoznu robu za 53%. *Sa Drugim svetskim ratom* geoekonomska politika Vašingtona se znatno ubrzala. U 1961. godini Kongres je usvojio Lend-Lisi Akt (*Lend-Lease Act*) po kome je Amerika dala državama saveznicama \$ 50 biliona u vojnoj pomoći (današnji ekvivalent evropskih \$ 660 hiljada milijardi). Na taj način Vašington se umešao u britansku ekonomiju u stepenu koji je danas nezamisliv: upravljali su britanskim izvozom, tražili unilateralnu kontrolu britanskih zlatnih i dolarskih rezervi i iznuđivali britanske ustupke koji su se ticali uslova posleratnog uvoza.¹⁷ U 1943. godini američka Vlada je osnovala kancelariju za ekonomski rat, čiji zadatak je bio da čuva vrednost US dolara. Sa svojih više od 200 tržišnih analitičara širom sveta i blizu 3000 eksperata u Vašingtonu, koji su to radili kroz pomoć američkim proizvođačima da povećaju izvoz i da obezbede vitalni uvoz pod povoljnim uslovima. Godinu dana kasnije, delegati iz savezničkih zemalja su potpisali Breton-Vuds sporazum (*Bretton Woods agreement*). *“Cilj je bio ‘slobodniji protok trgovine...tako da životni standard svih zemalja poraste, i tako eliminiše ekonomsko nezadovoljstvo koje proizvodi rat i dati ‘dobre šanse trajnom miru’. Ovaj cilj bi zaživeo, naravno, da bi upostavio trajni mir pod američkim uslovima.”*¹⁸ Nakon Drugog svetskog rata, primer sličnog delovanja Amerike je bio Maršalov plan (*Marshall Plan*) iznet 1947. godine sa ciljem da se ponovo izgradi posleratna Evropa. Njegovi tvorci su javno iznosili njegove geopolitičke ciljeve.

Blekvil i Harisova kao ključne razloge napuštanja geoekonomije u SAD-u navode: vojnu dimenziju hladnog rata; materijalne faktore – početak ekonomske nesigurnosti u Americi u 70-im, kada sa rastom multinacionalnih kompanija raste i ulaganje u organizovani politički lobi koji zagovara povećanje trgovine. Korporacije su postale toliko moćne da one menjaju politički smer, čime se sa geoekonomskih interesa došlo do čisto ekonomskih, koji odgovaraju korporacijskom mentalitetu; institucionalni faktor: počevši od 80-ih godina uticaj sa Stejt Department-a (*State Department*) se pomerio više ka Pentagonu, a trgovinska kancelarija koju je Kenedi (*Kennedy*) osnovao u Beloj kući (*White House*) se transformisala u moćnije Američko trgovinsko predstavništvo (*Office of the U.S. Trade Representative*). *„Najvažniji razlog što je Amerika napustila geoekonomiju možda je manje uslovljena promenama u spoljnopoličkim navikama,*

¹⁷ Ibid., pp. 159 -162.

¹⁸ Ibid., p. 161.

nego što je uslovljena rastućim odbijanjem ekonomista da vide sebe i svoju nauku kao neraskidivi deo realnosti – realnosti državne moći.”¹⁹

Kinesko ekonomsko državištvo i motivi razvoja prekomorskih slobodnih zona

Analiza kineskog ekonomskog državištva treba da razluči odluke vođene političkim državnim interesima, od onih koje su donate pod uticajem ekonomskih motiva. U slučaju kineske prekomorske angažovanosti kroz slobodne zone to nije uvek lako. Kina, kao i druge države, koristi svoju ekonomsku moć strateški, dok su prinuda i direktno korišćenje sile uglavnom odsutni iz kineske savremene prekomorske angažovanosti. Još uvek postoje nerasvetljeni delovi uspešnosti kineskog ekonomskog državištva, koji privlače kako stručnjake, tako i tuđe vlade. Debora Brautigam i Tang Ksiaojang (*Deborah Bräutigam and Tang Xiaoyang*) izdvajaju tri glavna pravca naučnih pogleda na motive kineskog državištva koji su doveli do ekonomske prekomorske snage Kine. Pored već pomenutih potreba za osiguranjem resursa i težnje za ostvarivanjem *meke moći*, treći pogled je nazvan razvojna država (*development state*). *Ovaj pogled vidi ekonomske instrumente koji se koriste da promovišu kinesku ekspanziju u inostranstvu primarno kao oblik državnog vođstva sa komercijalnim razlogom: da se pomogne profitabilnoj firmi da popravi odgovor na globalne ekonomske šanse, da se popune informacioni jazovi ili da se smanje rizici i veliki transakcioni troškovi.*²⁰ Nova politika kineske Vlade je zvanično najavljena 2006. godine, kada je odabrano 19 projekata prekomorskih zona u 15 zemalja, za zvaničnu podršku pod okriljem vladine globalne politike ustanovljavanja prekomorskih slobodnih zona, koje se sastoje od naučnih i tehnoloških parkova, proizvodnih i procesnih baza, ili višenamenskih objekata.

Kineske kompanije su kroz ovaj Program dobile šansu da rade globalno, da nastupe u grupama, koristeći na taj način prednosti ekonomije obima. Kompanije su same pravile planove za zone i koordinirale sa vladama zemalja domaćina. U isto vreme, kineska vlada je jasno stavljala do znanja da je politički značaj zona za njih daleko veći od njihove ekonomske uloge. *Glavni kriterijumi za odabir domaćih kompanija za razvoj zona su bili: kvalitet ponude studija izvodljivosti (feasibility studies) - uključujući tržišni potencijal i investiciono okruženje; dokumenta o podršci od strane vlade domaćina; sposobnost za finansiranje projekta; i zvaničan dokaz njihovog prethodnog uspešnog iskustva u inženjeringu sličnih objekata.* Sama selekcija

¹⁹ Robert D. Balckwill & Jennifer M. Harris, “The Lost Art of Economic Statecraft”, *Foreign Affairs*, Essey, March/April 2016, pp. 105-110.

²⁰ Deborah Bräutigam and Tang Xiaoyang, “Economic statecraft in China’s new overseas special economic zones: soft power, business or resource security?”, *International Affairs* 88: 4 (2012), p. 800.

kompanija za razvijanje prekomorskih zona bila je organizovana od strane kineskog Ministarstva trgovine (MOFCOM), ali su završni panel činili stručnjaci iz domaćih specijalnih ekonomskih zona i univerzitetski profesori (bez političara!), što ju je učinilo fer i transparentnom. *Zvanično finansijsko dotiranje od strane države išlo je preko dva fonda, kontrolisana od strane Ministarstva za trgovinu (MOFCOM). Postojali su i drugi instrumenti pomoću kojih je kineska vlada mogla da podrži ove programe prekomorskih zona. Više od pola je dobilo pomoć od svojih lokalnih vlada. Skroman direktan upliv kapitala bio je od dve najveće kineske banke Eksim banke (Exim bank) i CDB banke. One su zajedno dale samo 6 pozajmica, što je bio odraz njihovog opreznog pristupa i korišćenja tržišnih kriterijuma pri dodeli sredstava.*²¹

Ako bi se tražio suštinski odgovor šta je vodilo kineski interes i odredilo sveukupni pravac kineske ekonomske diplomatije po pitanju prekomorskih slobodnih zona, onda bi se izdvojili: lokacija i poslovno okruženje zona; poslovna istorija i poslovni interes onih koji kreiraju i razvijaju posao (*developers*); i kineski interes obezbeđivanja resursa u ovim zemljama. *Najvažniji cilj kineskih prekomorskih SEZs je transfer dela kineskog sopstvenog uspeha u druge zemlje u razvoju što Kini, na kraju krajeva, stvara bazu partnera za trgovinu u budućnosti.*²² Kineski predsednik, Si Đinping (*Xi Jinping*) je odmah po preuzimanju funkcije 2013. godine, obavio diplomatske posete Rusiji i afričkim zemljama (Južnoafrička Republika, Tanzanija, Republika Kongo). A na samom početku 2016. godine, posetio je Saudijsku Arabiju, Egipat i Iran, što govori o planu da pojača saradnju sa tim zemljama.

Slobodna trgovinska zona naspram slobodne zone kao regionalne ekonomske integracije

Slobodne trgovinske zone se uglavnom osnivaju u okviru jedne države, mada ima primera međudržavnih zona, dok se slobodna trgovinska regija-područje (*area*) uspostavlja između država kroz različite nivoe integracija. U naučnoj literaturi mišljenja su prilično ujednačena da „*uključivanjem zemlje u multilateralne institucije i regionalne integracije slobodne eksportne proizvodne zone ne gube na značaju, već naprotiv, doživljavaju ekspanziju.*”²³ Te da, „*tradicionalne*” slobodne trgovinske zone, kao što su meksički *makviladorasi (maquiladora)*, su ne samo zadržali nego i proširili svoju ulogu zahvaljujući regionalnoj organizaciji NAFTA (*free trade area*) između Amerike, Kanade i Meksika. To proširenje uloge se

²¹ Ibid., pp. 806-815.

²² Teifenbrun, Susan, “U.S. Foreign Trade Zones and Chinese Free Trade Zones: A Comparative Analysis,” *Journal of International Business and Law*: Vol. 14: Iss. 2, Article 2, 2015, Internet, <http://scholarlycommons.law.hofstra.edu/jibl/vol14/iss2/2>, 20/06/2016, pp. 212-213.

²³ Jelena, Kozomara, *Spoljnotrgovinsko poslovanje*, Beograd, Institut za ekonomsku diplomatiju, 2005, str. 528.

vidi u povećanom broju postrojenja, kao i u povećanom broju kompanija koje su izabrale da se lociraju duž američko- meksičke granice u okviru makviladora.²⁴ To praktično znači da zona slobodne trgovine, kao stepen razvoja regionalnih ekonomskih integracija, ne ugrožava tradicionalne slobodne trgovinske zone unutar nje. S druge strane, zemlje koje nisu u okviru integracija kao što su Evropska unija, NAFTA, Slobodna trgovinska zona pacifičkog basena, MERCOSUR, nameravaju da konkurišu promovisanjem svojih sopstvenih zona. Dok na primer, poslednjih decenija strategiju otvorenog regionalizma i razvoj brojnih regionalnih trgovinskih sporazuma (RTAs) u Latinskoj Americi, prati paralelni proces snažnog razvitka SEZs.

Početak 2016. godine u Oklandu, Novi Zeland, Ugovor o transpacifičkom partnerstvu (TPP) potpisalo je 12 zemalja: SAD, Australija, Čile, Japan, Malezija, Meksiko, Brunej, Kanada, Novi Zeland, Peru, Singapur i Vijetnam. On treba da omogući uspostavljanje najveće zone slobodne trgovine u svetu. Da bi stupio na snagu, moraju ga u iduće dve godine ratifikovati nacionalni parlamenti, uključujući i američki Kongres (gde ima sve više protivnika, posebno što dolazi u vreme aktuelne izborne trke). Oni koji su za TPP, tvrde da će on podstaći privredni rast u tom delu sveta, a protivnici - da će doneti samo opštu deregulaciju, a korist samo multinacionalnim kompanijama.

Trgovinski sporazum o osnivanju jedinstvenog afričkog tržišta, na kome se radilo više od pet godina, inicijalno je potpisan 2015. u Šarm el Šeiku (Sharm al-Sheikhu), Egipat, od strane predstavnika tri regionalne zajednice. Tripartitna zona slobodne trgovine (TFTA), obuhvatiće prostor od Kaira do Kejptauna. *Stvaranje ove zone slobodne trgovine, koju čini 26 zemalja sa 626 miliona stanovnika, sa ciljem smanjenja međusobnih trgovinskih barijera, posledično bi olakšalo kretanje robe i privuklo investitore. Očekuje se da uslovi Sporazuma stupe na snagu 2017. godine.*²⁵

²⁴ Teifenbrun, Susan, "U.S. Foreign Trade Zones and Chinese Free Trade Zones: A Comparative Analysis," op. cit., p. 206.

²⁵ Luković-Jablanović, Dragica, "Government Measures with Impact on The Export Promotion Through Free Zones", *The Review of International Affairs*, vol. LXVI, No. 1160. Belgrade, October - December 2015, p. 127.

Mapa br. 4: Afrička Tripartitna zona slobodne trgovine

Africa's Tripartite Free Trade Area (TFTA)

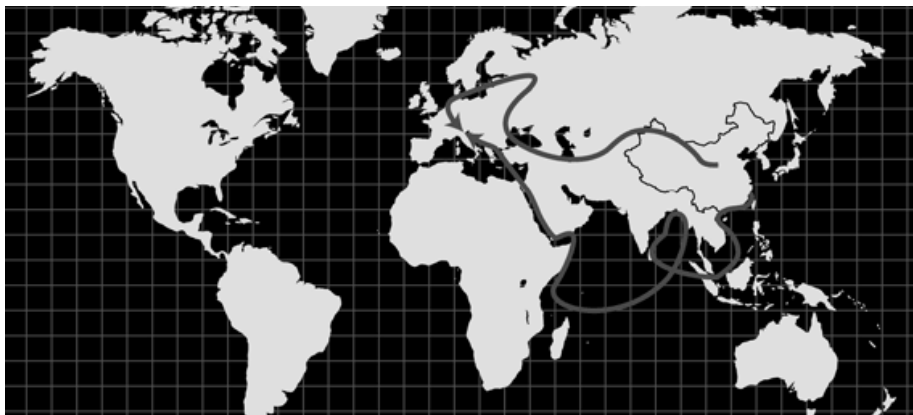
Izvor: BBC News, 10-06-2015, Internet, <http://www.bbc.com/news/world-africa-33076917>

Trgovinski sporazum o osnivanju jedinstvenog afričkog tržišta trebao bi da učini STZ unutar Afrike još atraktivnijim za strane investitore. Deo kineske geoekonomske i geopolitičke strategije, već godinama unazad je pojačan angažman u Africi. Kineske STZ u Africi imaju potencijal da igraju značajniju ulogu u budućnosti, ako se posmatraju u okviru nove kineske inicijative.

“Jedan pojas – Jedan put” (One Belt, One Road - OBOR) je inicijativa predsednika Si Đinpinga iz 2013. da se kreira nova saobraćajna, razvojna i trgovinska ruta po uzoru na nekadašnji “Put svile”. “Jedan Pojas” prati severnu kopnenu rutu, “Evroazijski kopneni most” polazeći od kineske istočne obale ka Zapadnoj Evropi. “Jedan Put” prati južnu morsku rutu, polazeći od kineske istočne obale ka Evropi kroz Južno kinesko more i

Indijski ocean. Time bi OBOR prolazio kroz mnogo zemalja Azije, Srednjeg istoka, Evrope i Afrike. Kineska Vlada ove koridore opisuje kao „treći stepen” kineskog otvaranja nakon razvijanja SEZs i nakon ulaska u WTO.

Mapa br. 5: „Jedan pojas – jedan put” (*One Belt, One Road*)

Izvor: The Economist, Intelligence Unit, http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=OneBeltOneRoad, 12/06/2016

Ekonomski pojas duž Puta svile i Pomorski put svile za XXI vek unaprediće sporazume o slobodnoj trgovini među zemljama koje povezuju. Veliki su geopolitički izazovi koji prate ovaj projekat. Jedna od krajnjih tačaka Puta svile je grčka luka Pirej, takođe i grčka slobodna zona, koja Kini otvara vrata centralne i istočne Evrope. U aprilu 2016. kineska kompanija Kosco (*Cosco*) je sa grčkom vladom potpisala ugovor o kupovini pirejske luke.

Zaključak

Sa protokom vremena, slobodne zone su od slobodnih luka i gradova, evoluirale u instrument za rešavanje čitavog niza složenih državnih problema. Danas se oko jedne petine međunarodne trgovine u svetu obavlja preko različitih kategorija slobodnih zona. Sve zone u svetu sa dobrim performansama napredovale su postepeno, brzih rešenja nije bilo. Potrebno je da prođu kroz *inkubacioni period*, nekada čak i do 10 godina. Slobodne zone su počele zvanično da se razvijaju u Americi od 1934. godine, a u Kini tek od 80-ih godina. Oba modela su uspešna. Kina sa tržišnim otvaranjem i naročito sa usvajanjem koncepta SEZ, dobija više bazičnog sentimenta za efikasnije korišćenje ekonomskih oruđa diplomatije od Amerike. Mnogi geoekonomski pristupi zahtevaju ustupke (*tradeoff*). Deo veštine ekonomskog državištva je i znati kada treba napraviti ustupak. Nije li upravo američka “politička nadmenost” (*political hubris*), dovela do pogrešne

procene značaja geoekonomske realnosti, a što je dovelo do slabljenja sveukupnog primata Amerike u svetu?

Osnovni postulati nove geoeconomije Amerike, vodili bi preko upotrebe sledećih instrumenata: trgovinske politike; sajber oblasti (*cyber-sphere*); ekonomskih sankcija; energetske politike (korišćenje buma izazvanog alternativnom ekstrakcijom nafte); robne politike; politike strane pomoći; finansijskog sektora. Amerika teži da održi stare i izgradi nove saveze kako bi limitirala kinesko i rusko širenje u Evroaziji i Africi, a da kroz geoekonomska ulaganja i pronalaženje efikasnih ekonomskih instrumenata osigura svoj položaj na Pacifiku.

Takođe, kinesko investiranje u Afriku bio je promišljen geoekonomski potez. Uprkos kritikama da Kina ima eksploativni pristup Africi, u novom kineskom ekonomskom državništvu Afrika ne vidi pretnju svojim interesima, već naprotiv zajedničku korist. Uspostavljeni su odnosi poverenja, što govori i da kineska meka moć daje rezultate. Kina pokušava da izgradi imidž da se razlikuje od drugih kao davalac razvojne pomoći kroz slobodne zone, neuslovljavanjem, odnosno izbegavanjem efekta *Prokrustove postelje*²⁶. Glavni akteri i nosioci prekomorskog, kineskog Pilot projekta u Africi bile su kineske kompanije. U traženju motiva za kineski program razvijanja prekomorskih slobodnih zona, izdvajaju se: težnja da se ostvari meka moć (*soft power*); motivi obezbeđenja sirovina/resursa, kao i razvojna država (*development state*), *pri čemu se koriste ekonomski instrumenti da promovišu kinesku ekspanziju u inostranstvu, primarno kao oblik državnog vođstva sa komercijalnim razlogom: da se pomogne profitabilnoj firmi da popravi odgovor na globalne ekonomske šanse, da se popune informacioni jazovi, ili da se smanje rizici i veliki transakcioni troškovi*. Kinezi su tradicionalno tajanstveni u vezi protoka svoje pomoći, kao i zvaničnog finansiranja (što nije samo deo diplomatskog manira, već i elemenat nacionalne kulture i tradicije). Kineska vlada je preko zvaničnih poseta, diplomatske pomoći i povremenim intervencijama, jasno stavljala do znanja *da je politički značaj zona za njih daleko veći od njihove ekonomske uloge*. Razvoj kineskih prekomorskih slobodnih zona je uspešan primer kako je kinesko ekonomsko državništvo kroz slobodne zone uskladilo dugoročne interese kineskih kompanija sa strategijskim interesima države.

Jedan pojas, Jedan put (*One Belt, One Road*) je inicijativa koja nosi veliki potencijal za zemlje da strategijski koriste STZ kao čvorišta za ekonomsku integraciju sa drugim zemljama *OBOR* projekta iz Evrope, Srednjeg istoka, Afrike i Azije. Ovo je jedan od primera moguće pozitivne interakcije između STZ-a i šire ekonomsko-političke integrativne oblasti.

²⁶ Prokrustova postelja je sinonim za neki proizvoljan oblik ili kalup u koji se silom nešto gura. Prokrust, antički razbojnik, imao je dve postelje: dugu i kratku. Ako bi mu prenoćio putnik visokog rasta, dao bi mu kratku postelju i skratio ga toliko da može stati u tu postelju. Ako bi putnik bio niskog rasta, dao bi mu dugu postelju i istezao dok ne bi ispustio dušu.

Bibliografija

- BBC, *Africa creates TFTA - Cape to Cairo free-trade zone*, Internet, <http://www.bbc.com/news/world-africa-33076917>, 16/09/2015.
- Babić, Blagoje, "Odnosi Kine i Evropske unije: geoe ekonomska osovina u razvoju", *Međunarodni problemi*, Beograd, 2010, Vol. LXII, br. 3, str. 418-462.
- Babić, S. Blagoje, „Geoekonomija – stvarnost i nauka”, *Megarend revija*, Vol. 6 (1) 2009, str. 27-54.
- Balckwill, Robert D., & Harris, Jennifer M., *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA, 2016, p.20.
- Balckwill, Robert D., & Harris, Jennifer M., "The Lost Art of Economic Statecraft (Restoring an American Tradition)", *Foreign Affairs*, Essey, March/April 2016, pp. 99-110.
- Bräutigam, Deborah and Xiaoyang, Tang, "Economic statecraft in China's new overseas special economic zones: soft power, business or resource security?", *International Affairs* 88: 4 (2012), pp. 799-816.
- Bräutigam, Deborah and Xiaoyang, Tang, African Shenzhen : China's special economic zones in Africa, *Journal of Modern African Studies*, 49, 1 (2011), Cambridge University Press, Internet, http://www.american.edu/sis/faculty/upload/Brautigam_Tang_JMAS-2011.pdf, 01/07/2016, pp. 27-54.
- Farole, Thomas, *Special Economic Zones: Comparing Performance and Learning from Global Experience*. Washington, DC: World Bank., 2011, Internet <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2268/600590PUB0ID181onomic09780821386385.pdf>, 15/09/015.
- Farole, Thomas, *Special Economic Zones: What have We Learned?* Washington, DC: World Bank, 2011, Internet, <http://documents.worldbank.org/curated/en/2011/13/09/2015>.
- If Africa builds nests, will the birds come? - *Comparative Study on Special Economic Zones in Africa and China*, (UNDP)&(IPRCC), Working Paper series no.06.2015, Internet, Website: www.cn.undp.org, 17/03/2016, pp. 6-50.
- Koyama, Naoko, *SEZs in the Context of Regional Integration: Creating Synergies for Trade and Investment, Special Economic Zones: Progress, Emerging Challenges, and Future Directions*, Washington, DC: World Bank, 2011. p. 9.
- Kozomara, Jelena, *Spoljnotrgovinsko poslovanje*, Beograd, Institut za ekonomsku diplomatiju, 2005, str. 528.
- Kuper, Robert, *Raspad nacija - Pored i kaos u XXI veku*, Filip Višnjić - klub "PLUS", Beograd, 2007, str. 89.

- Luković-Jablanović, Dragica, „Government Measures with Impact on The Export promotion Through Free Zones“, *The Review of International Affairs*, vol. LXVI, No. 1160, Belgrade, October - December 2015, pp.121-140.
- Panda, Ankit, *Geoeconomics and Statecraft in the Asia-Pacific*, The Diplomat, Robert D.Blackwill and Jennifer Harris about geoeconomics and statecraft, Internet, <http://thediplomat.com/2016/05/geoeconomics-and-statecraft-in-the-asia-pacific/>,18/06/2016.
- PRD *Economic Profile*, HKTDC Research (2015) Internet, <http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/Fast-Facts/PRD-Economic-Profile>, 17/09/2015.
- Teifenbrun, Susan, *U.S. Foreign Trade Zones and Chinese Free Trade Zones: A Comparative Analysis*, *Journal of International Business and Law*: 2015, Vol. 14: Iss. 2, Article 2. Internet, <http://scholarlycommons.law.hofstra.edu/jibl/vol14/iss2/2> , 20/06/2016, pp. 212-215.
- Teifenbrun, Susan, “U.S. Foreign Trade Zones of the United States, Free-Trade Zones of the World, and their Impact on the Economy,” *Journal of International Business and Law*: 2013, Vol. 12: Iss. 2, Article 11, Internet, <http://scholarlycommons.law.hofstra.edu/jibl/vol12/iss2/11>, 12/05/2016.
- The Economist, *Special economic zones, Political priority, economic gamble*, 04/04/2015, Internet, <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21647630-free-trade-zones-are-more-popular-ever-with-politicians-if-not>, 12/06/2016.
- UNCTAD, *Enhancing The Contribution of Export Processing Zones to The Sustainable Development Goals*, New York and Geneva, 2015.

Dragica LUKOVIĆ-JABLANOVIĆ

**FREE ZONE: THE INSTRUMENT
OF ECONOMIC STATECRAFT**

ABSTRACT

To understand the use of instruments of geoeconomics means to understand the scope of political options and to look not just into the possible alternatives, but also into its consequences. The organizational concept of Free Trade Zones (FTZs) as a category of the Special Economic Zones (SEZs) proved to be more efficient than many traditional political instruments used for export stimulation, for attraction of direct foreign investments, as a means of social and demographic policy, or to achieve many other sensitive political goals. The economic interrelationship provided by the free zones offers some unconventional and unexpected political solutions for many problems.

This paper uses historical genesis of the free zones to make a comparative analysis of the ways and the levels of their use by the leading global powers China and America, in order to point out the potential that various categories of free zones offer by being implemented as a geoeconomical, and by extension as a geopolitical strategy. The quality of economic statecraft used by the leading world powers on one side and their balancing act between the profit and morals on the other, define by large not just the global position of their respective states, but the destiny of the world as well.

Key words: Free Trade Zones (FTZs), Special Economic Zones (SEZs), international relations, economic statecraft, geoeconomics, geopolitics, China, America.